

İSTANBUL'UN KENT DOKUSUNUN POSTA PULLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF ISTANBUL'S URBAN TEKSTURE THROUGH POSTAGE STAMPS

Serkan AYCİL¹

ÖZ

Bu araştırma, köklü ve tarihsel bir birikime sahip olan ve aynı zamanda üç farklı imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul'u filateli nesnelere üzerinden farklı bir üslupla tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır. Modernleşme ve kent sosyolojisindeki değişimlerin taşınmaz kültür varlıkları üzerinde oluşturduğu fiziki kayıplar, çalışmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Deniz ve kara kültürünü bir arada barındıran kadim kent hem Türklerin hem de bu coğrafyada yaşamış olan Avrupalıların tarihi birikimine tanıklık yapmaktadır. Bu kapsamda, kentin simgesi haline gelen ve kente dair yaşanmışlığı betimleyen; surlar, suyolları, dikilitaşlar, köprüler, ibadethaneler, hisarlar, deniz fenerleri, kuleler, tren garları, kasırlar, köşkler, yalılar, çarşılar, müzeler, çeşmeler, saraylar, nostaljik tramvaylar ve sarnıçlar kentin sosyolojik dokusuyla birlikte işlenerek tematik bir sentez oluşturulmaya çalışılmıştır. Tanıtım ve turizm yönlü kavrayışı, kültürel eksende yeniden yorumlamak üzerine oluşturulan kurguda, mevcut eserlerin korunması adına farkındalık oluşturma fikri yer almaktadır. Kentin tanıtımına katkı sunmayı hedefleyen bu çalışma, aynı zamanda benzer konularda çalışmalar yapan diğer araştırmacıların görsel düşünme becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Pul, Posta Pulu, Kent Sosyolojisi, Taşınmaz Kültür Varlıkları, İstanbul.

JEL Sınıflandırma Kodları: S51, Z13, Z32.

ABSTRACT

The research aims to introduce Istanbul, which has a deep-rooted and historical past and was the capital of three different empires, through philatelic objects in a different style. The physical losses on immovable cultural assets caused by the changes in modernization and urban sociology revealed the necessity of the study. The ancient city, which hosts sea and land cultures together, witnesses the historical accumulation of both Turks and Europeans living in this geography. In this context, walls, waterways, obelisks, bridges, places of worship, castles, lighthouses, towers, train stations, mansions, mansions, mansions, bazaars, museums, fountains, palaces, nostalgic trams and cisterns, which has become the symbol of the city and describes the urban experience, are processed together with the sociological texture of the city in order to create a thematic synthesis. The fiction, created to reinterpret the concept of promotion and tourism on a cultural axis, includes the idea of raising awareness for the preservation of existing artifacts. It is also thought that besides contributing to the promotion of the city, the study job would help researchers develop their visual thinking skills.

Keywords: Stamp, Postage Stamps, Urban Sociology, Immovable Cultural Heritage, Istanbul.

JEL Classification Codes: S51, Z13, Z32.

¹ İstanbul PTT Bölge Başmüdürlüğü, Muhasebe ve Finans Müdürlüğü, sserkan.aycil@gmail.com

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

This study has been prepared in order to try to introduce Istanbul, which has a deep-rooted and historical background and was the capital of three different empires, in a different style through philateli objects. Due to modernization and some changes in the sociology of the city, some physical losses have occurred in the structures that make up the immovable cultural assets. The decrease in the number of solid artifacts that make up the texture of the city, perhaps the process of disappearing into oblivion, revealed the necessity of the study. The city, which hosts sea and land cultures together, has also hosted different civilizations. The geography, which stands out with its economic, political, social and religious aspects, preserves the history of not only the Turks but also the European countries that lived in this region. Therefore, the basis of the study; It is based on the principle of raising awareness as well as promotional efforts. In this context, the city walls, waterways, obelisks, bridges, places of worship, fortresses, lighthouses, towers, train stations, pavilions, mansions, mansions, bazaars, museums, fountains, palaces, cisterns and sociological realities have been treated as themes and the subject integrity provided.

Design/methodology/approach:

In this context, a literature review has been made. Based on the existing philateli objects, the subject visual integrity was inferred and the socio-political variables of the city were analyzed. A cultural synthesis has been created over the deep-rooted past and immovable artefacts. The research area generally covers the whole of Istanbul regardless of geographical discrimination. However, when making inferences about the city, the Historical Peninsula, which was used as the administrative center of the Roman, Byzantine and Ottoman Empires, was taken as a reference. In the period from the foundation date of the city to the Republic, most of the almost immovable cultural assets have been concentrated in the Historic Peninsula. For this reason, the works reflected in the visuals generally depict this region.

Findings:

It is thought that ordering the experiences of the city in a certain series will have positive effects in analyzing the issue better. A categorical ranking criterion has been developed in order to overcome the difficulty of evaluating Istanbul in terms of literature. The study is gathered around two main topics. These; immovable cultural assets and urban sociology. Basic information and inferences on the subject will be shaped within this framework. Among the immovable cultural assets; Anatolian and Rumeli Fortresses, Sultan Ahmed, Hagia Sophia, Süleymaniye Mosques, Çemberlitaş, Dikilitaş, lanterns, towers, railway stations, pavilions, mansions, mansions, Maiden's Tower, bridges, museums, bazaars, fountains, palaces, cisterns, water It is possible to list arches and many other works. Immovable works are considered as structures that characterize the physical representation of our country in terms of promotion and tourism potential. In addition, it is necessary to mention a number of inferences that define the city sociologically. These; The tulip plant, redbud tree, ferry trips, tea talks, angling, and the unique sounds of the city are identified with the city.

Conclusion and Discussion:

Explaining abstract concepts by embodying them removes the difficulty and tediousness of perception to a great extent. The difficulty frequently encountered in the informing phase is undoubtedly the tediousness of theory-based learning methods. The use of visuals suitable for the content is seen as an effective learning method in overcoming such difficulties. In the context of promotional and tourism activities, the main phenomenon that brings the texture of the city to the fore is undoubtedly the historical accumulation of the city. Istanbul, which has been the capital of many empires for many years, has faced intense immigration events in various periods. After the proclamation of the Republic, although the population mobility progressed in its normal course for a while, the standard mobility began to deteriorate gradually in the post-1950 period. After the 1970s, with the acceleration of migration from Anatolia to Marmara, uncontrolled population growth was observed. Due to the migration movements, the slum culture has become widespread and naturally irregular construction has become inevitable. In this process, many works that are important for the history of the city were either destroyed or the structures that were built later were left behind. Another phenomenon that shapelessly changes the texture of the city is shopping centers and skyscrapers. Istanbul, which hosts the most natural traces of a cultural accumulation in terms of architecture, is home to numerous works of a deep-rooted architectural past. The passion for high-rise buildings, which started around Suriçi, especially in and around the Bosphorus, both contradicts the natural texture and casts a shadow on immovable cultural artifacts. Although some complex sounds, which are described as noise pollution, have negatively affected the urban texture, it is an invariable fact that Istanbul has its own unique sounds. Istanbulites during the day; They are exposed to many sounds such as akbil loading device, subway turnstile, traffic light, screams of shopkeepers, bicycle bells, horns and sirens. However, there are also sounds that have a sound signature and are identified with Istanbul. While the sounds of seagulls accompany the whistle of the ferry in the Bosphorus, the main regulars of the Islands are horses and phaetons. It's easy to hear the musicians in Kumkapı, the nostalgic tram on Istiklal Street, the street musicians in Galata, the bagel shops in Sirkeci, the waves in Sarayburnu, the parrots in Gülhane Park, the flamingos in Büyükçekmece Lake. Istanbul, which has a deep-rooted historical past, has witnessed a wide variety of cultural formations in the past period. Strategically located, the city has affected both marine and land communities. This geography, which is the most natural stop of the transition from the Asian continent to the European continent, constitutes the natural interaction area of many different civilizations. In this context, it is possible to feel the existing experience and cultural accumulation today. The study, which aims to raise awareness through philateli objects, includes the conclusion that the use of visuals is an effective method in raising public awareness.

1. GİRİŞ

Dünyanın başkenti olarak anılan ve yıllar boyunca tarihe tanıklık eden İstanbul, sosyokültürel ve inançsal yönüyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İlk yerleşim alanı olan Yarımburgaz Mağarası hem ülkemizin hem de Avrupa'nın en eski insan izlerini taşıyan önemli bir mağara yerleşim alanıdır. Mağara içerisinde yapılan araştırmalarda; ilkel aletlere ve tekne şeklinde tasvir edilen duvar resimlerine rastlanmıştır. Küçükçekmece Gölü havzası olarak bilinen alan, kentin tarihine ışık tutan birçok antik yerleşim alanını barındırmaktadır (Aydingün, 2016, s. 217-219; Sayın ve Akbaşı, 2018, s. 19). Bir diğer yerleşim alanı ise Çatalca ilçesinde bulunan İncegiz Mağaralarıdır. Maltepe olarak isimlendirilen tepede yer alan mağaranın yerleşimi, MS. 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Manastır ve Kaya Kilisesi işlevi gören bu alanın tepe kısmındaki düzlük bölgede, daha eski bir döneme ait yerleşim alanı bulunmaktadır. Trak köyü olduğu açıklanan antik yerleşim yerinde; Trak kuyusu ve sarnıçlar mevcuttur (Aydingün vd., 2015, s. 116). Tarihsel süreçte, İstanbul'un bugünkü idari sınırları içerisinde müstakil 3 farklı kent yer almaktaydı. Bunlar; bugünkü Kadıköy dolaylarında kurulmuş olan Khalkedon (Körler Ülkesi), Tarihi Yarımada olarak adlandırılan alana kurulmuş olan Byzantion, Silivri ilçesi çevresine kurulmuş olan Selymbria'dır (Sayın ve Akbaşı, 2018, s. 19). Roma, Bizans, Latin ve Osmanlı İmparatorluğuna başkentlik yapmış olan kadim kent, biriktirdiği zengin mirası, günümüze kadar aktarmayı başarabilmiştir. Bu coğrafyanın her karışımında, yaşanmışlığa dair izleri görmek mümkündür. Ancak günümüz İstanbul'unu kent olgusu bağlamında betimleyen yerleşim alanı şüphesiz, Tarihi Yarımada ve çevresinde kurulmuş olan Byzantion şehridir.

İstanbul'un Fethi'yle birlikte bayraktarlık vazifesini Osmanlılar devraldı. Bundan sonraki süreçte Bizans'tan kalan yapılar gözden geçirildi ve yenileme çalışmaları başlatıldı. İlk önce; kara surları tamir edildi, surlara yeni kapılar açıldı, suyolları onarıldı, yeni kemerler inşa edildi, sarnıç sistemi geliştirildi, ibadethaneler açıldı, medreseler, aşhaneler, hamamlar, köprüler, imarethaneler, çeşmeler, hastaneler, kütüphaneler, tabhaneler, kervansaraylar, tersaneler, askeri kışlalar ve bedestenler kuruldu. Sonrasında; kuşatma öncesinde şehri terk eden gayrimüslim ailelere dönüş izni verildi ve mevcut halkın tüm hakları saklı tutuldu. Hoşgörü yönlü politikalar sayesinde, ayırım gözetilmeksizin tüm gruplara inançlarını yaşama hakkı tanındı. İktisadi ve sosyal yönden hızla gelişen kent, kısa zamanda, bilim ve ticaret merkezine dönüştü.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim merkezi olan İstanbul Mısır'ın fethiyle birlikte, halifelik makamını da temsil eden bir kent statüsüne kavuştu. İslâm dünyası adına saygınlık arz eden bu makam, bir yönüyle Osmanlı Müslümanların ve ümmetin yegâne temsilcisi konumuna taşıdı. Hilâfet makamının vermiş olduğu olgunluk ve hidayet vesilesiyle hem İstanbul'da hem de İslâm coğrafyasında sayısız eserler üretildi. Günümüz İstanbul'unda var olan eserlerin kayda değer bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş olan İslâmi eserlerden oluşmaktadır. Kentin tarihi dokusunu oluşturan ve batı dünyasının değer atfettiği eserlerin tamamına yakını, sağduyulu tavırlar sayesinde bugünlere kadar geldi. Savaş, yağma, deprem ve yangın hadiselerinden ziyadesiyle etkilenen kent, tüm zorluklara rağmen yenilenerek günümüze kadar gelmeyi başardı.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonraki dönemlerde iktisadi ve siyasi değişimler yaşandı. Bu değişimlerden de en çok İstanbul etkilendi. Başkent olma vasfını yitiren İstanbul, fiziki anlamda çöküş sürecine girdi. Mali kaynakların yeni başkent üzerinde yoğunlaştırılmasıyla, kentin yoksullaşma eğilimi giderek hızlandı. 1930'lu yıllara gelindiğinde kentleşme adına bir takım girişimlerde bulunuldu. Yabancı mimarlara hazırlatılan imar planları nedeniyle, kentsel dokuda ciddi kayıplar yaşandı. Bu tarihten sonra şehir, eski İstanbul olarak anılan kadim yapısından koştur ve modern diye tabir edilen yeni bir yapıya büründü. Değişim sürecinin en belirgin izleri ise 1950'li yıllarda yaşandı. Nüfus hareketindeki nispi artış bir bakıma psikolojik sınırı zorladı. Yol yapım ve genişletme çalışmaları nedeniyle de birçok yapının yıkımına onay verildi. Sonraki yıllarda yaşanan gecekondulaşma ve çarpık kentleşme nedeniyle şehrin silueti ciddi anlamda değişime uğradı (Karakuyu vd., 2010, s. 45-46). İstanbul'u çeşitli yönleriyle ele alan ve alana katkı sunan birçok çalışma mevcuttur. Görsel bilgilendirme üzerinden konuyu eğlenceli hale getiren ve öğrenme merakını tetikleyen çalışma sayısı da oldukça sınırlıdır. İstanbul'u ve İstanbul'a dair yaşanmışlığı literatür boyutuna indirgemek suretiyle yazılı kaynak oluşturma çabası sanıldığı kadar kolay değildir. İktisadi, siyasi, sosyal, kültürel ve tarihi yönüyle var olan İstanbul'u sadece posta pulları ekseninde değerlendirmek, oluşturulacak farkındalığın ilk düğümü niteliğindedir. Taşınmaz kültür varlıkları ve kent sosyolojisi konularını İstanbul temalı posta pulları üzerinden betimleyen bu çalışma, görsel düşünme becerilerini geliştirerek kentin tanıtımına katkı sunma arayışındadır. Teorik ve görsel bilgilendirmeler içermesi adına oldukça ehemmiyetli olan bu çalışmanın, araştırmacılara kaynak temin etme hususunda da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Pul Kavramı ve Pulun İşlevleri

Pul; ön yüzü resim, şekil, motif, baskı, desen, kabartmadan oluşan, arkası yapışkanlı, etrafı dantelli veya düz olabilen değişik ölçü ve şekillere sahip değerli kâğıtlardır (Yardley, 2015, s. 8). Ücretlendirilme aracı olan pullar, posta hizmetlerinin daha düzenli hale getirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Zamanla oluşan farklılıklar, pulları tahsilat belgesi olmaktan öteye taşımış ve pullara farklı birçok işlev yüklemiştir. Pul, bir ulusun değerlerini, kültürünü, inançlarını, ekonomik gelişmişliğini, sanatsal yönünü, siyasi tavrını ve birikimli gelen yaşanmışlığını kapsayıcı bir gerçeklikle yansıtan, resmi belge konumundadır (Gasımova ve Ahmadov, 2013, s. 8).

2.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Kent Sosyolojisi

Taşınmaz kültür varlıkları kavramı; tarih öncesi ve tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş; bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgisi bulunan aynı zamanda bilimsel ve kültürel açıdan da özgün bir anlam içeren yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerleri ifade eden bir olgudur (2863 Sayılı Kanun, 1983). Kent sosyolojisi ise; kentin geçmişine ve aynı zamanda tarihi varoluşuna dair çıkarımları, alışla gelmiş yaşam alanının dışındaki, modern alanlarda hatta kent dokusu ekseninde açıklamaya çalışan bir disiplindir. Kent olgusu, genellikle mekân ve kentsel doku kavramlarıyla birlikte incelenmektedir. Kent ve mekân olgusunu ekonomi, politik ve ideoloji ekseninde irdeleyen sosyologlar, geliştirdikleri kuramlarla literatüre mevcut şeklini vermiştir.

Kent yaşamının toplum üzerinde çok karmaşık etkiler oluşturduğuna değinen Wirth, kentlerin yalnızca bireye istihdam olanağı sunan yerleşim birimleri olmadığını aynı zamanda çok çeşitli coğrafyaları kendine çeken ve mevcut potansiyeli belirli bir düzen ekseninde biçimlendirmeye çalışan merkezler olduğuna değinmiştir. Bu bağlamda İstanbul, Tokyo, Londra, New York ve Paris gibi kentler çekim merkezleri olarak tanımlanmıştır. Heterojen bir yapıya sahip olan kentler, milyonlarca insanın doğal yaşam alanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla kentler, sosyo-politik yaşamın hem öncüsü hem de denetleyicisi olarak betimlenmektedir (Bahar, 2009, s. 265-266; Özdemir Mertlioğlu, 2021, s. 185). Castells ekonomi, politik ve ideolojik sistemlere ait unsurların, toplumsal pratiği şekillendirdiğine dolayısıyla bu realite üzerinden kentsel mekân kavramının açıklandığına dikkat çekmektedir. Bu yaklaşıma göre her bir sistem farklı bir işlevi yerine getirmektedir. Buradaki temel belirleyici, ekonomik sistemdir. Politik sistem düzenleyici olurken, İdeolojik sistem ise simgesel ve mekânsal yönüyle ön plana çıkmaktadır. Mekânsal açılımın şekillenmesinde iki etkiden söz edilebilir. İlk etki, konjunktüre bağlı gelişen mevcut etkiler ve tarihi birikimin şekillendirdiği mekânsal etkilerdir. İkinci etki ise mekânsal sistemlere göre şekil alan simgesel anlamlılıktır. Bu bağlamda simgesel anlamların mekânsal biçimlere uygunluk gösterdiği görülmektedir (Keskinok, 1988, s. 68-73). Hillier'e göre; toplumu oluşturma potansiyeli kısıtlı olan fiziki çevre, gösterdiği karşıt reaksiyonla çok daha büyük etkiler uyandırmaktadır. Dolayısıyla mekân kurgusunun, kaynaştırıcı veya tamamen ayırıcı yönünden bahsetmek mümkündür. Mekân, günlük hayatta insanların birbirleriyle karşılaştıkları, etkileşime geçtikleri ve sosyalleştikleri alanlar olarak yorumlanmıştır. Aktivite sonucu olduğu düşünülen büyüme ve biçimsel değişimlerin aslında hareket ekonomisi kaynaklı olduğuna değinmiştir (Çil, 2006, s. 222). Harvey mekânın, ontolojik bir kategori olmadığını, insanı belirli bir formda kurgulayan ve yine insanlar tarafından kurgulanan toplumsal bir boyut olduğuna değinmiştir (Harvey, 2003, s. 11). Sennett, kentsel mekânların, insan bedeniyle doğrudan ilişkili bir yanının bulunduğuna dikkat çekmiştir. Buna göre mekândaki fiziksel duyular, geçmiş anlamada önemli birer ölçüt olarak kabul edilmektedir. Günümüz modern kentlerinde görülen duyusal yoksunluk, mimarların ve şehir plancılarının bedenle kurulan aktif bağı kaybetmelerinden ileri geldiği öne sürülmüştür. Bu bağlamda modern yapılar, insanı mesafeli davranmaya sevk ederken eski taş yapılar insanı dokunmaya zorlamaktadır (Sennett, 2018, s. 11-17). Kente dair yaşanmışlığı belirli bir dizi halinde sıralamanın, konuyu daha iyi analiz etmede olumlu etkiler göstereceği düşünülmektedir. İstanbul'u literatür boyutuyla değerlendirmenin zorluğunu aşmak adına kategorik bir sıralama ölçütü geliştirilmiştir. Bu nedenle çalışma iki ana başlık etrafında toplanmıştır. Bunlar; taşınmaz kültür varlıkları ve kent sosyolojisi olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla konuya dair temel bilgiler ve çıkarımlar da bu çerçevede şekillenmektedir.

3. TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI

Taşınmaz kültür varlıkları; mevcut geleneksel formlarıyla günümüze kadar gelen yapıların yanı sıra yerleşim alanının içerisinde ve yakınında bulunan etnolojik yapıları da kapsamayan karışık bir süreçtir. Henüz

listelenmemiş arkeolojik kalıntılar ile yakın döneme tarihlendirilen sanatsal yapılar da bu bağlamda değerlendirilmektedir (Aladağ, 2010, s. 10). Kentsel doku ise en temel ifadeyle, mekân elemanlarının oluşturduğu kültür, mekân, zaman, iklim ve coğrafya gibi değişkenler ekseninde farklılaşan veya yeniden şekillenen örüntü bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kürkçüoğlu ve Ocakçı, 2015, s. 367). Bu bağlamda taşınmaz kültür varlıkları önemli bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Konuya tarihten bir örnek vermek gerekirse; Hadrianus'un saltanatı döneminde forum ve çevresi, önceki imparatorların yaptıkları eserlerle doluydu. Diğer hanedanların gölgesinde kalmak istemeyen Hadrianus, aradaki farkı dengelemek amacıyla Roma ve Venüs Tapınaklarını inşa ettirdi. Henüz inşa faaliyetleri devam ederken, yapıya ait planlar profesyonel mimar Apollodorus'a da gönderildi. Apollodorus, binayı ve içerisindeki heykelleri orantısız olduğu gerekçesiyle eleştirdi. Düzeltilemeyecek bir hata yaptığını anlayan Hadrianus, öfkesinden Apollodorus'u öldürttü. Roma'da, kusurlu inşa edilen yapılar sadece mimari hata olarak kabul edilmiyor, imparatorun halkla arasındaki bağı kopardığını da belgeliyordu (Sennett, 2018, s. 83-84). Bu nedenle taşınmaz kültür varlıkları, duysal ilişkinin somut bir yansımaları olarak algılanmaktadır. İstanbul'a dair yaşanmışlığı, mekânsal bir örüntü içerisinde ele alan ve kentsel dokuyu farklı bir formda kurgulamaya çalışan simgesel değerlere ilişkin örnekler aşağıda sıralanmıştır;

3.1. Anadolu ve Rumeli Hisarı

Anadoluhisarı; Yıldırım Bayezid tarafından 1395'te, boğazın en dar noktasına (660m) inşa ettirilmiş stratejik bir yapıdır. Hisar, şeytan akıntısı olarak bilinen ve bir gemiyi kolaylıkla Kandilli Burnu'na sürüklemeye güç yettiren bir akıntının etki alanına konumlandırılmıştır. Ayrıca, sonraki süreçte, fetih hazırlıkları kapsamında II. Mehmet tarafından, kalenin hisar peçesi yaptırılmış ve eskiyen yerleri onarılmıştır (Özgüven, 1997, s. 77-78).

Rumelihisarı; boğazın kontrol altına alınması amacıyla, II. Mehmet tarafından, güçlü bir girdabın önüne kurulmuş stratejik bir yapıdır. Hisar, çok sayıda kule ve burçlardan oluşmaktadır. Kuzeyde Zağanos Paşa ve Saruca Paşa kuleleri, kıyıya yakın bölgede ise Halil Paşa kulesi yer almaktadır (Özgüven, 1997, s. 60-71). Hisar Hz. Muhammed'in (S.A.V) kufi hatında yazılmış isminin üzerine bina edilmiştir. Uzak bir mesafeden hisara bakıldığında bu ifade sarı bir biçimde seçilebilmektedir. Ayrıca, hisarın içerisinde bulunan tarihi Türk Mahallesi, 1953'te restore çalışmaları öncesinde kamulaştırmaya tabi tutularak tamamen ortadan kaldırılmıştır (Göncüoğlu, 2016, s. 235-250). Birçok ziyaretçinin uğrak yeri olan Rumelihisarı, günümüzde müze olarak hizmet vermektedir.

Şekil 1. Anadolu ve Rumeli Hisarı

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir; Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 404; Dadyan, 2018, s. 234).

3.2. Camiler

İstanbul'un ilk camii örneklerini İstanbul'un Fethi'nden sonraki dönemlerde görmekteyiz. Fetih geleneklerine uygun olarak oluşturulan ilk camiler ise genellikle kiliselerden çevrilmiş yapılardan oluşmaktadır. İstanbul'un tarihi açısından önem arz eden ilk camii örneği ise Galata'da bulunan Arap Camii'dir. Müslümanların sosyal hayatı açısından önemli bir değer olan camii olgusu İstanbul'un her köşesini eşsiz örnekleriyle süslemektedir.

Türkiye'nin ilk 6 minareli camii olan Sultanahmet Camii, Sultan I. Ahmet tarafından 1609-1617 yılları arasında, Atmeydanı olarak adlandırılan alana inşa ettirildi. Sedefkâr Mehmet Ağa'ya yaptırılan bu eser beyaz, mavi ve yeşil çinilerle bezendi. Büyük ve yarım olan kubbe içleri, ağırlıklı olarak mavi renklerle süslendi. Bu nedenle bu mekân

Avrupalılar Blue Mosque (Mavi Camii) olarak adlandırmaktadırlar (Evren vd., 2012, s. 100-101). Günümüzde Ayasofya-i Kebir Camii Şerifi olarak bilinen ve camii olarak kullanılan yapı, Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından 532-537 yılları arasında patrik katedrali olarak inşa ettirildi. İlk haliyle kalmayan yapı, zamanla yıkıldı ve üçüncü defa aynı yere inşa ettirildi. İstanbul'un Fethi'yle birlikte camii olarak ibadete açılan Ayasofya, Sultan II. Selim döneminde, ciddi bir restorasyon sürecine tabii tutuldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun baş mimarı Mimar Sinan, yapıya payandalar takviye etti ve iki de minare eklenmek suretiyle, yapıyı güçlendirdi. Bir sonraki restorasyon çalışması ise 1930'da gerçekleşti. Beş yıl kadar süren çalışmalar sonunda yapı, müzeye dönüştürülerek ziyarete açıldı (Angı, 2015, s. 45-56; Eldem, 2015, s. 77-80). Geçen zaman içerisinde müze statüsünde değerlendirilen bu mekân, 2020'de tekrar camii olarak ibadete açıldı. Mescid-i Aksa ve Kâbe-i Muazzama ile aynı çizgisel düzlem (ley hattı) üzerinde yer alan Ayasofya Camii, ibadet mekânı olmanın ötesinde, simgesel önem arz eden, stratejik bir yapıdır (Eldem, 2015, s. 77). Haliç'i ve Boğaziçi'ni gören en yüksek tepeye konumlandırılan Süleymaniye Camii, Kanuni Sultan Süleyman adına 1550-1557 yılları arasında yaptırılan önemli bir eserdir. Mimar Sinan'ın kalfalık eserlerinden olan camiinin kubbesi, 4 fil ayağı üzerine oturtuldu. Süleymaniye Külliyesi'nin bir bölümünü oluşturan camiinin, 4 minaresi bulunmaktadır. Minare sayısı, İstanbul'un Fethi'nden sonraki 4. Padişahlık makamını, minarelerdeki şerefe sayısı ise Kanuni Sultan Süleyman'ın 10. Osmanlı padişahı olduğunu simgelemektedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın, eşi Hürrem Sultan'ın ve ailesinin hazireleri de bu alanda yer almaktadır. Mimar Sinan'ın türbesi ise dış avlunun karşısına konumlandırılmıştır (Güleç, 2011, s. 115). En çok karşılaşılan tarihi yapılar arasında yer alan Camii örneklerini İstanbul'un her köşesinde görmek mümkündür. Önemli eserler arasında; padişahların tahta çıkmadan önce kılıç kuşanma töreni yaptıkları Eyüp Sultan Camii, minaresinin âleminde güneş saati bulunan Muhaşşi Sinan Camii, İlk selatin camii olan Fatih Camii, II. Bayezid'in yaptırdığı Bayezid Camii, Sultan III. Mustafa'nın Laleli Baba'ya atfederek inşa ettirdiği Laleli Camii sayılabilmektedir. Yakın dönemde inşa edilen ibadethanelerden daha farklı bir mimari dokuya sahip olan tarihi camiler hem mevcut halkın hem de yabancı turistlerin ilgisini celp etmektedir. Mimari açıdan son derece ihtişamlı olan bu yapılar; dayanıklılık, çevre düzeni, yapı planı, estetik görünüm, akustik ve fonksiyonellik açısından oldukça önem arz eden sanatsal yapılardır. İnsanlarda farklı bir duyuyu açığa çıkaran tarihi camiler, etkileyici yönüyle hemen hemen herkeste farklı bir izlenim bırakmaktadır. İstanbul'da bulunan tarihi camiler ibadet mekânı olmanın yanı sıra kültürel buluşma, sanatsal etkinlik, mimari değerlendirme ve mekânsal bütünlük gibi farklı oluşumlara da ev sahipliği yapan sosyal mekânlar olarak değerlendirilmektedir. Farklı inançlara mensup olan bireyler bu tür yapı örneklerini ibadet saatleri dışında ziyaret edebilmektedir. Hatta ziyaretçilerin bu yapılarda fotoğraf çekimi veya sanatsal çizim gibi faaliyetlerde bulunmaları da anlayışla karşılanmaktadır. Bu nedenle camii olgusu, toplumun sosyolojik var oluşunun doğal bir yansıması olmuştur.

Şekil 2. Sultanahmet, Ayasofya ve Süleymaniye Camii

Kaynak: (PTT Hayat, 2020, s. 49; Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

3.3. Çemberlitaş (Yanık Sütun) ve Dikilitaş (Obelisk)

İmparator Constantinus, 328’de kendi adına bir forum yaptırdı ve 2 yıl aradan sonra buraya bir sütun diktirdi. Constantinus Sütunu olarak bilinen sütun, zaman içerisinde yangın, deprem ve yıldırım çarpması gibi birçok olaydan etkilendi ve defalarca sağlamlaştırıldı. 1515’te gerçekleşen yangın hadisesinden sonra, sütunun etrafı, demir çemberlerle emniyete alındı. Eklenen demir çemberler nedeniyle sütuna halk arasında Çemberlitaş adı verildi. Anıtın kaidesinin içerisinde Hz. İsa’ya ait kutsal kalıntıların olduğu, söylentisi üzerine, birçok kez kaçak kazı girişimleri yaşandı (Ulutürk, 2010, s. 19-22).

Mısır’ın fethi sonrasında Amon tapınağında bulunan iki obelisk, 324’te Constantinus’un talimatıyla yerinden alındı ve nakledilmek üzere İskenderiye’ye getirildi. Obelisklerden ilki, 358’de Roma’ya götürüldü. İkinci obelisk ise İmparator I. Theodosius’un kendisini Batı Roma İmparatoru olarak ilan eden Maximus’a karşı zafer kazanması üzerine, Konstantinopolis’e getirilerek 390’da, hipodromun spinasına dikildi (Ulutürk, 2010, s. 35).

Şekil 3. Çemberlitaş ve Dikilitaş (Obelisk)

Kaynak: (Dadyan, 2018, s. 76; Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

3.4. Deniz Fenerleri

İlk örneklerini Yunan ve Roma dönemlerinde gördüğümüz fenerler, deniz seferleri açısından oldukça önemli yapılarıdır. 1562’de Kanun-i Sultan Süleyman tarafından yaptırılan ilk deniz feneri örneği Fenerbahçe Feneri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla, deniz ticareti gelişmiş ve fenerlere duyulan ihtiyaç da artmıştır. İstanbul’daki fener ve liman ihtiyacı ise 1856’da toplanan Paris Kongresinde görüşülmüştür. Özellikle Karadeniz’e geçişlerde, boğaz geçişini kolaylaştırmak ve güvenliği sağlamak adına bu tür yapıların gerekliliği tartışılmıştır. Aynı yıl, boğazın her iki yakasına toplam 36 fener yapılması yönünde karar alınmıştır. Fener yapıları arasında bulunan ve 60 metre yüksekliğe sahip olan Şile Deniz Feneri ise Türkiye’nin en büyük feneridir (Özlü ve Çay, 2020, s. 85-91). Boğazın Karadeniz çıkışında bulunan ve doğal bir görünüme sahip olan Anadolu ve Rumeli Fenerleri de sıklıkla ziyaret edilen yapılarıdır. Rumeli Feneri’nin içerisinde diğer fenerlerden farklı olarak Saltuk Dede Türbesi bulunmaktadır. Bu alanın yakınında dizi ve film çekimleri için tercih edilen Rumeli Feneri Kalesi yer almaktadır.

Şekil 4. Şile Deniz Feneri

Kaynak: (Anameriç, 2018, s. 599).

3.5. Galata Kulesi (Galata Tower), Bayezid Kulesi ve Belisarius Kulesi

Galata Kulesi Tarihi Yarımada'nın karşısında bulunan ve Haliç'e komşu olana Beyoğlu ilçesinin Galata Semtinde yer alan önemli bir yapıdır. Bir görüşe göre kule, Bizans İmparatoru I. Anastasios'un hükümdarlığı döneminde (491-518) inşa edilmiştir. Daha güçlü olan ve akademik çevrelerce de doğrulanmış olan ikinci görüşe göre, kule 1348'de inşa edilmiştir (Sağlam, 2020, s. 54). Evliya Çelebi'nin Seyahatname isimli eserinde; Hezarfen Ahmet Çelebi'nin, geliştirdiği kanat sistemi yardımıyla 1632'de Galata Kulesi'nden atladığı ve boğazı geçtiği buradan da Üsküdar ilçesinin Doğancılar Meydanı'na kadar, süzülerek uçuştuğu bilgisi yer almaktadır. Hatta bu uçuş denemesinin Sultan IV. Murat tarafından da merakla izlendiği kayıtlara geçilmiştir (Çelik Şavk, 2011, s. 34-36).

Bayezid Kulesi, yangın hadiselerinin önceden tespit edilmesi ve halkın erken vakitte uyarılması amacıyla, ilk olarak, 1749'da ahşap malzemeden inşa edilmiş stratejik bir yapıdır. Deprem, yangın ve halk ayaklanmaları sebebiyle, birçok defa tahrip olan kule, Sultan II. Mahmut Dönemine rastlayan 1828'de Balyan ailesinin mimarlığında yeniden yaptırılmıştır. Yeni yapı, eskisinden farklı olarak kâgir malzemeden inşa edilmiştir. Askeri bir alana konumlandırılan kuleye, temsili olarak mızrak veya Osmanlı topu görünümü verilmiştir. Restore edilen ve ışıklandırılan kule, günümüzde bir sonraki güne ait hava tahminini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Güneşli hava mavi, sisli hava sarı, yağmurlu hava yeşil, karlı hava ise kırmızı renkle sembolize edilmektedir (Vatansever, 2017, s. 144-151). İstanbul'un önemli üç kulesinden biri olan bu kule, İstanbul Üniversitesi Bayezid Kampüsünde yer almaktadır.

15. ve 16. yüzyılı betimleyen gravür ve bazı haritalarda, kıyıda biraz açıkta, burç yapısından bağımsız bir kule resmedilmiştir. 18. yüzyılda resmedilen çalışmalarda ise bu yapı kayalık veya yığın olarak tasvir edilmiştir. Kadırga-Kumkapı açıklarında olduğu düşünülen bu kule İstanbul'un kayıp kulesi olan Belisarius Kulesi olarak isimlendirilmiştir. Hakkında kesin bilgi bulunmayan bu yapının, Yenimahalle Semti'nin doldurulmasıyla tamamen ortadan kaybolduğu düşünülmektedir (Mülayim, 2015, s. 80-83).

Şekil 5. Galata ve Bayezid Kulesi

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

3.6. Haydarpaşa ve Sirkeci Tren Garı

Haydarpaşa Garı; garlar arasında, en ihtişamlı ve en büyük görünümüne sahip olan ve Anadolu-Bağdat Demiryolunun başlangıç noktasını oluşturan önemli bir istasyondur. Yapımı, 1908'de tamamlanan gar binası, Neo-Rönesans düzene uygun olarak, barok mimari üslubuyla inşa edilmiştir. Binadaki ilk süslemeler, orijinalliğini ancak 10 yıl kadar koruyabilmiştir. I. Cihan Harbi sırasında, silah ve sevkiyat merkezine dönüştürülen binada, şiddetli bir patlama meydana gelmiştir. Yükleme esnasında, cephanelerin ateş alması sonucu, gar binasının büyük bir bölümü yanarak tahrip olmuştur (Yavuz, 2005, s. 22-23). Tarih boyunca ayrılıklara ve kavuşmalara tanıklık eden bu mekân, İstanbul'u Anadolu'ya bağlayan önemli bir basamak olmuştur. Rayların arasında yer alan Haydar Baba Türbesi ise tren garına, mistik bir özellik kazandırmıştır. Gar binası günümüzde, TCDD tarafından idari hizmet merkezi olarak kullanılmaktadır. Atıl durumda olan tren hatları ise uzun zamandır seferlere kapalı durumdadır.

Rumeli Demiryolunun başlangıç durağını oluşturan Sirkeci Garı ise August Carl Friedrich Jasmund tarafından 1890'da inşa edilmiştir. Prusya, hükümet mimarı olan Jasmund, bu proje ile İstanbul'daki ilk yapı işini üstlenmiş ve gar binasını aksiyal-simetrik plan düzeninde doğu-batı yönünde konumlandırmıştır (Yavuz, 2010, s. 196). Gar binası, uzun süreler Sirkeci-Halkalı hattında, banliyö treni olarak hizmet vermiş olan trenlerin ana istasyonu olmuştur. Marmaray projesinin hayata geçirilmesiyle atıl duruma geçen binada, İstanbul Demiryolu Müzesi, gar lokantası ve TCDD'ye ait idari birimler bulunmaktadır. Sosyal ve sanatsal etkinliklere de ev sahipliği yapan bu mekânda, zaman zaman dizi ve film çekimleri gerçekleştirilmektedir.

Şekil 6. Haydarpaşa ve Sirkeci Tren Gari

Kaynak: (PTT Faaliyet Raporu, 2008, s. 64).

3.7. Kara Surları ve Zeyrek Koruma Alanı

410'da yapımına başlanan surların inşası 442'de tamamlanmıştır. Toplam uzunluğu 22 km'yi bulan İstanbul Surları; Haliç, Marmara ve Kara Surlarından oluşmaktadır. Diğer surlardan farklı olan Kara Surları; hendek, dış sur ve iç sur bölümlerinden oluşmaktadır. 50 kapısı bulunan İstanbul Surlarının toplam 300 adet burcu mevcuttur (Kahraman Altaş vd., 2013, s. 82-83).

Bizans dönemi eserleri arasında yer alan ve Pantokrator Manastırına bağlı olan üç bitişik kiliseler, 1124 yıllarına denk gelen dönemde inşa edilmiştir. Kiliseler; İsa (Mesih), Mikail (Baş melek) ve Meryem Ana olarak isimlendirilmiştir. Komplike bir yapıya sahip olan manastırda; tıp mektebi, eczane, 50 yataklı hastane, yaşlılar yurdu, kütüphane ve ayazma bulunmaktadır. İstanbul'un Fethi'nden sonraki dönemde, ilk medrese bu alana kurulmuştur. Yapı topluluğu ismini Zeyrek lakaplı Müderris Molla Mehmed Efendi'den almıştır (Yılmaz, 2013, s. 377).

Şekil 7. Kara Surları ve Tarihi Yarımada

Kaynak: (Dadyan, 2018, s. 235; İnce, 2017, s. 115).

3.8. Kasırlar, Köşkler ve Yalılar

Kasırlar, hanedan mensuplarının kısa süreli kullandıkları köşkten büyük saraydan küçük etrafı yüksek duvarlarla çevrili avlanma ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılandığı yapılardır. Önemli kasırlar arasında yer alan Aynalıkavak Kasrı, Haliçteki tersane bölgesine inşa edilmiş olan en büyük kasr yapısıdır (İşbecer, 2004, s. 5-6).

Köşkler ise kasırdan biraz farklı bir anlama gelen, kır ve bahçe içerisinde bulunan mesken yapıları ifade etmek için kullanılmış bir kavramdır (Yavaş, 2007, s. 205). II. Abdülhamit döneminde inşa edilmiş olan ve üç bitişik yapıdan oluşan Şale Köşkü, günümüzde iyi korunmuş olan en büyük köşk yapısıdır (İşbecer, 2004, s. 86).

Su kenarına yapılmış olan evleri tanımlamak amacıyla kullanılan, yalı kavramı ise İstanbul'un tarihi açısından Boğaziçi yerleşim bölgelerini tarif eden önemli bir olgudur. Amcazade Hüseyin Paşa'nın 1699 yıllarında Anadoluhisarı'na yakın bir konuma inşa ettirdiği yalı, Boğaziçi'nde yer alan, en eski eserlerdendir. Türk evlerinin mimari özelliklerini en iyi biçimde yansıtan bu yalı, uzun süreler yabancı devlet büyüklerini ağırlama mekânı olarak da kullanılmıştır (Yıldız, 2011, s. 395-396).

Şekil 8. Kasırlar, Köşkler ve Yalılar

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir; Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 406).

3.9. Kız Kulesi

İstanbul Boğazının Marmara açıklarına yakın bir noktasında, küçük bir adacığa konumlandırılan Kız Kulesi, uzun süreler gümrük işlemlerinde kontrol noktası olarak kullanılmıştır. İnşa tarihi net olmamakla birlikte, bazı kaynaklarda MÖ 341 olarak tarihlendirilmiştir. Zaman içerisinde; deniz feneri, radyo istasyonu, hapishane, sürgün yeri ve karantina hastanesi olarak kullanılan kule, uzun süreler denizden gelecek tehdit ve saldırılara karşı savunma kalesi işlevi görmüştür. Çeşitli nedenlerle yıkılan ve tekrar inşa edilen kuleye, son şekli II. Mahmut döneminde verilmiştir. Osmanlı-Barok Mimarisini yansıtan kule, 18 metre yüksekliğinde olup toplam beş kattan oluşmaktadır (Satıcıoğlu, 2020, s. 250-251). Günümüzde müzeye dönüştürülen Kız Kulesi, akşam saatlerinde kafe ve restoran olarak hizmet sunmaktadır.

Şekil 9. Kız Kulesi

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

3.10. Köprüler

Asya ve Avrupa kıtasının birleşim noktasını oluşturan İstanbul, eşsiz boğazıyla Karadeniz'i Marmara Denizi'ne bağlamaktadır. Geçen zaman diliminde, boğazın kalıcı olarak aşılması ve kıtalararası transit geçişin sağlanması, ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, iki yakayı birleştiren ilk köprü olan Boğaziçi Köprüsü, 3 yıllık bir çalışmanın sonunda 1973'te, tamamlanarak hizmete açılmıştır. İlerleyen zamanlarda mevcut ihtiyaç artmış ve 12 yıl aradan sonra, ikinci bir asma köprü'nün daha temelleri atılmıştır. Fatih Sultan Mehmet Köprüsü olarak isimlendirilen ikinci çalışma ise 1988'de tamamlanarak faaliyete girmiştir (Altunel vd., 2010, s. 244). Günümüzde Boğaziçi Köprüsü'nün adı 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olarak değiştirilmiştir. Büyükçekmece Gölü'nün Marmara Denizi'yle birleştiği yere konumlandırılan Büyükçekmece Köprüsü Kanun-i Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a inşa ettirilmiş stratejik bir eserdir. Roma döneminden kalan bir bağlantı noktasının zamanla eskিয়ে işlevsiz kalması üzerine, bu alana 4 ayrı köprü'nün birleşiminden oluşan büyük bir köprü yaptırılmıştır. Zigetvar Seferi'ne çıkan Kanun-i, sefer dönüşünde köprü'nün tamamlanmış olmasını dilemiş olsa da Kanun-i'nin vefatı üzerine, yapı ancak 1567'de II. Selim döneminde tamamlanmıştır (Çeçen, 1988, s. 432-433). Avrupalıların Altın Boynuz olarak isimlendirdikleri Haliç'in üzerine yapılan ilk köprü, Bizans İmparatoru I. Justinianus döneminde inşa edilmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un Fethi öncesinde, gemileri karadan yürüterek Haliç'e indirdiği ve bu gemileri bir birine bağlamak suretiyle askeri geçişe uygun seyyar bir köprü oluşturduğu tarihi kayıtlardan

anlaşılmaktadır. Haliç üzerine 1836'da ilk defa sabit bir köprü yapılmıştır. Karaköy'ü Eminönü'ne bağlayan ilk Galata Köprüsü ise Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın girişimleri neticesinde 1845'te inşa edilmiştir. Bu köprüden yaya geçişleri için de ayrıca ücret tahsil edilmiştir. Çeşitli zamanlarda yenilenen köprü, 1910'da kullanım ömrünü tamamlamıştır. İki yıllık bir çalışmanın sonunda 1912'de nostaljik görünümlü, yeni bir köprü daha inşa edilmiştir. Yaya geçişlerinden ücret alınması uygulamasına da 1930'da son verilmiştir (Akyıldız, 2016, s. 890; Özen, 2011, s. 37-38). 1992'de çıkan bir yangında yanan ve Haliç'e çektirilen köprünün yerine günümüzdeki 5. köprü yaptırılmıştır. İstanbul açısından zamanla önemli bir simgeye dönüşen Tarihi Galata Köprüsü modern görünümlü bir köprü olup yaya ve araç trafiğine açıktır. Altında işyerleri bulunan köprünün üzerinden bir de tramvay hattı da geçmektedir. Açılabilir özellikli olan bu köprüde, olta balıkçılığı hobisiyle meşgul olanları, günün her saatinde görmek mümkündür.

Şekil 10. Boğaziçi, Fatih Sultan Mehmet, Büyükçekmece ve Galata Köprüsü

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratarak elde edilmiştir).

3.11. Müzeler

İstanbul'un tarihi açısından büyük önem arz eden İstanbul Arkeoloji Müzesi, üç farklı müzenin toplamını ifade eden kompleks bir yapıdır. Müzenin tarihi 1869'a kadar gitmektedir. Müze-i Hümayun adı altında kurulan yapı; Asar-ı Atika (Eski Eserler Müzesi), Eski Şark Eserleri Müzesi olarak kullanılan Sanayi-i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi) ve Türk seramik ve çini eserlerinin yer aldığı Çinili Köşk'ten oluşmaktadır (Arslan, 2014, s. 26-27). Türkiye'nin ilk müzesi olan bu yapı topluluğu, çağdaş müzecilik faaliyetinin oluşumunda öncü olmuştur.

Divan Edebiyatı Müzesi'nin de içerisinde yer aldığı Galata Mevlevihanesi, ahşap olarak oluşturulan ve günümüze kadar özgün haliyle gelen ilk Mevlevi kuruluşudur. Bu yapı topluluğu yabancı ressamlar tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir. Bu müzenin, semahane ve bağlı bölümleri, Mevleviliğe dair önemli izler barındırmaktadır (Cengiz, 2010, s. 313). İstiklal Caddesi'ne yakın konumda yer alan bu müze, yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilen önemli mekânlar arasındadır.

1914 yılında Efka-ı İslâmiye Müzesi adıyla faaliyete başlayan Türk İslâm Eserleri Müzesi, Süleymaniye Camii'nde bulunan imarethane binasına konumlandırılmıştır. Türk İslâm sanatının seçkin objelerinin yer aldığı müzede; cam sanatı, yazma eserler, halılar, hat sanatı ve ahşap eserler gibi 40 binin üzerinde eşsiz eser, sergilenme imkânı bulmaktadır. Müzede bulunan eserler, 1983'de Sultanahmet Meydanı'nda bulunan İbrahim Paşa Sarayı'na nakledilmiştir (Cengiz, 2010, s. 291). Bundan başka; Ahmet Muhtar Paşa'nın birikimiyle oluşturulan Askeri Müze, Fuat Sezgin'in girişimiyle kurulmuş olan ve kabrinin de yanı başında yer aldığı Gülhane Parkı'ndaki İslâm Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesine bağlı olan Resim ve Heykel Müzesi. Denizcilik Müzesi, Kariye Müzesi, Pera Müzesi, Panaroma 1453 Tarih Müzesi, PTT Müzesi, İş Bankası Müzesi,

Halı Müzesi ve Miniaturk bulunmaktadır. Özel girişimler neticesinde kurulmuş olan Rahmi M. Koç ve Sakıp Sabancı Müzeleri gibi daha birçok müze İstanbul'un kültürel zenginliğine değer katan önemli yapılardır.

Şekil 11. Çinili Köşk, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, Galata Mevlevihane'si ve İstanbul Arkeoloji Müzesi

Kaynak: (Aktan, 2018, s. 21; Şensoy, 2018a, s. 23).

3.12. Tarihi Çarşılar

John of Salisbury bedensel şekil ile kentsel mekânlar arasında bir bağ olduğunu düşündü ve bir çıkarımda bulundu. Buna göre dini yapılar ve yönetim merkezleri baş, çarşı ve pazarlar mide, evler ise el ve ayaklar olarak simgelendi. Dolayısıyla insanlar dini ve idari mekânlarda yavaş ve dikkatli davranırken çarşı ve pazarlarda hızlı hareket etme mecburiyeti hissederler. Bu bağlamda çarşılar, kentin sindirim sistemi olarak tahayyül edildi (Sennett, 2018, s. 18-19). 1461'de Fatih Sultan Mehmet tarafından temelleri atılan Kapalı Çarşı (Garnd Bazaar) dünyanın en büyük ve en eski kapalı çarşısı olma özelliğine sahiptir. Çarşı, Bedesteni Atik (Cevahir Bedesteni) ve Yeni Bedestenin (Sandal Bedesteni) birleşiminden oluşmaktadır. 65 sokaktan oluşan ve birçok kapısı bulunan bedestende 4000'e yakın dükkân bulunmaktadır. Yıllık 15 milyon yabancı turist'in ziyaret ettiği çarşı, dünyada en fazla ziyaret edilen mekânlar sıralamasında 11. sırada yer almaktadır (Erçetin, 2019, s. 71-74).

Sultan III. Mehmet'in annesi Safiye Sultan, 1598'de bir külliye yaptırmak üzere temel attırdı. Mimar Davut Ağa ve III. Mehmet'in vefatları nedeniyle inşaata devam edilemedi. 1660'ta büyük çaplı bir de yangın çıktı. Çıkan yangın üzerine, IV. Mehmet'in annesi Hatice Turhan Sultan, yeni bir karar aldı ve yarım kalan Yeni Camii Külliyesinin tamamlanması için gerekli çalışmaları yeniden başlattı. Yapım işi 5 yıl kadar sürdü ve 1665'te açılış gerçekleşti. Külliyenin yapımına kaynak sağlanması amacıyla, bu alana bir de çarşı yapıldı (Taşkın, 2020, s. 105). Mısır coğrafyasından getirilen baharatlar nedeniyle bu mekâna, 18.yy'dan itibaren Mısır Çarşısı adı verildi. İstanbul'un bilindik sembollerinden olan güvercinleri, yılın her ayında külliyenin etrafında görmek mümkündür. Toplumun önemli bir yapı taşı olan çarşı ve pazar olgusu, iktisadi hayatın inşası açısından oldukça önemli bir gerekliliktir. Saraçlar Çarşısı, Sipahiler Çarşısı, Tiryaki Çarşısı, Sahafılar Çarşısı ve daha birçok çarşı ve pazar, tarih boyunca yarımdaya hizmette bulunan önemli yapılardandır.

Şekil 12. Kapalı Çarşı ve Mısır Çarşısı

Kaynak: (Doru, 2017, s. 117; Şensoy, 2018b, s. 116).

3.13. Tarihi Çeşmeler

Halkın ihtiyari su ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa ettirilen çeşmeleri İstanbul'un her köşesinde görmek mümkündür. Özellikle şebeke sisteminin evlere götürülemediği dönemlerde hayrat olarak kullanılan bu yapılar, önemli bir işlevi yerine getirmekteydi. Birçok türüyle karşılaşılan bu yapıların, başlıca 5 türü mevcuttur. Bunlar; köşebaşı çeşmeleri, sebiller, sarnıçlar, tulumbalar, şadırvanlar, havuzlar ve suyolları da halkın su ihtiyacını karşılayan önemli yapılar arasında yer almaktadır (Tanışık, 1943, s. 215). III. Ahmet Meydan Çeşmesi, olarak bilinen yapı, 1729'da Bizans döneminden kalan ve işlevini yitiren Perayton isimli bir çeşmenin bulunduğu alana inşa edildi. Lale Devri'nin önemli eserleri arasında yer alan ve Türk-Rokoko üslubuyla oluşturulan bu yapı Bab-ı Hûmayun ile Ayasofya Camii Kebir-i arasına konumlandırıldı (Koçyiğit, 2014, s. 293; Tanışık, 1943, s. 134). Kanun-i Sultan Süleyman Çeşmesi olarak bilinen yapı ise 1566'da Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi'ne çıkarken Büyükçekmece Köprüsü'nün yanı başına inşa ettirdiği önemli bir eserdir. Üç kanatlı olarak tasarlanan çeşme, günümüzde aktif olarak içme suyu sağlamaktadır (Yücel, 1971, s. 106). İşlevini yitiren mevcut eserlerin birçoğu günümüzde kullanılamaz duruma gelmiştir. Ancak restore edilen belli başlı çeşmeler, günümüzde su ihtiyacını karşılar durumdadır.

Şekil 13. III. Ahmet ve Kanuni Sultan Süleyman Çeşmesi

Kaynak: (Pttlife, 2017, s. 117; Pttlife, 2018, s. 116).

3.14. Beylerbeyi, Dolmabahçe ve Topkapı Sarayı

Beylerbeyi Sarayı, İstanbul Boğazı'nın kıyısında yer alan önemli bir sahil sarayıdır. Sultan Abdülaziz, II. Mahmut döneminde yaptırılan ve 30 yıl kadar kullanılan eski ahşap sarayı, çıkan bir yangın hadisesi nedeniyle yıktırarak yerine, 1863-1865 yılları arasında bugünkü kâğıt sarayı yaptırdı. Köşkler ve bağlı yapılardan oluşan saray, yabancı konukların ağırlandmasının yanı sıra bahar ve yaz aylarında, padişahların yazlık olarak kullandığı bir yapı niteliğini taşımaktadır (Batur, 2019, s. 141-150). Beylerbeyi ve Dolmabahçe Sarayları kara ve deniz seyahati yapanlar tarafından ilgiyle izlenmektedir. Boğaz turlarında ise bu bölgeye gelen teknelerin hızlarını azalttığı ve karaya doğru iyice yanaştıkları gözlenmektedir.

Dolmabahçe Sarayı; I. Abdülmecit tarafından 1843-1856 yılları arasında İstanbul Boğazı'na inşa ettirilmiş önemli bir yapıdır. Türk tarihi açısından en ihtişamlı yapı olarak kabul edilen yapının mimarlığını Karabet Balyan üslendi. Sığ bir koy olan ve zamanla bataklığa dönüşen alan önce dolduruldu sonrasında meşe kazıklarlarla güçlendirildi. Ana bina hariç toplam 16 bölümden oluşan yapının tamamlanmasından sonra Topkapı Sarayı zamanla terk edildi. Cumhuriyet Döneminde Atatürk bu sarayı İstanbul ziyaretlerinde daimi ikametgâh olarak kullandı ve 1938 yılında

burada öldü (Eceoğlu, 2007, s. 5-12). Günümüzde müze ve saray olarak hizmet veren bu yapının birçok bölümü, ziyaretçi girişlerine açıktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim merkezi ve hanedanın ikametgâhı olarak kullanılan Topkapı Sarayı 1478'de tamamlanarak hizmete açıldı. Yapı Sarayburnu'nda bulunan ve zeytinlik olarak kullanılan Bizans Akropolünün üzerine konumlandırıldı. Zamanla gelişen ve birçok ek bina ile desteklenen Topkapı Sarayı 3 Nisan 1924'te Mecma-ı Âsâr-ı Atika (Eski Eserler) Müzesine bağlandı ve aynı yıl bazı bölümleri müze olarak hizmete açıldı (Aydın, 2006, s. 9-13). Yavuz Sultan Selim Mısır'da bulunan mukaddes emanetleri, 1517'de bu saraya nakletti. Anılan tarihten itibaren, sarayın mukaddes emanetler dairesinde 24 saat kesintisiz Kur'an-ı Kerim okutulmaktadır (Diker, 2015, s. 168). Uzun süreler kapalı olan ve restore edilen bazı bölümler, günümüzde ziyaretçi girişlerine açılmıştır.

Şekil 14. Beylerbeyi, Dolmabahçe ve Topkapı Sarayı

Kaynak: (Acıgöz, 2020, s. 89; Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 406).

3.15. Sarnıçlar ve Su Kemerleri

Megaralı Kral Byzas MÖ. VII. yüzyılda Byzantion ismiyle, bugünkü İstanbul'u kurdu. Şehir kurak bir bölgede kurulduğu için yıllar boyu su sıkıntısı yaşandı. Su ihtiyacını temin etmek amacıyla da açık ve kapalı olmak üzere birçok sarnıç inşa edildi. Açık sarnıçlar zamanla doldu ve bostan ekim alanı olarak kullanıldı. Fatih ilçesinde bulunan açık bir sarnıç günümüzde Karagümrük Stadyumu olarak kullanılmaktadır. Şuana kadar tespit edilen sarnıçlardan 4'ü açık, 179'u ise kapalıdır. Kapalı sarnıçların en büyüğü ise 526-527 yılları arasında, toplam 336 sütun üzerine inşa edilmiş olan 100.000m³ kapasiteli Yerebatan Sarnıcıdır. Yapıda bezemeli, korint ve ters çevrilmiş medusalı başlıklar kullanıldı. Sarnıçtan haberdar olan mahalle sakinleri, uzun süreler buradan su çekerek balık avladı (Güngör, 2017, s. 42-65; Han, 2019, s. 83-84). Ziyarete açık olan ve çok sayıda turistin ilgisini çeken sarnıç, günümüzde müze işlevi görmektedir.

İlk su isale hattı Roma İmparatoru Hadrianus döneminde oluşturuldu. Bu dönemde, şehrin su ihtiyacı büyük oranda sarnıçlardan karşılanmaktaydı. İstanbul'un Fethi'nden sonraki dönemde Fatih Sultan Mehmet kullanılmaz durumda olan suyollarını tamir ettirerek, şehrin su ihtiyacını kemerlerle karşılama yoluna gitti. Sonraki dönemlerde, mevcut suyollarına, yeni kemerler daha ilave edildi. Su medeniyetini inşa eden Osmanlı İmparatorluğu şadırvan, sebil, çeşme, hamam, kemer ve suyolları gibi birçok eseri vücuda getirdi. Genel olarak bu dönemde inşa ettirilen su tesisleri dört başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlar; Kırkçeşme Suları, Taksim Suları, Halkalı Suları, Kayışdağı ve Hamidiye Sularıdır. Buralardan toplanan sular, borular ve kanallar aracılığıyla sarnıçlara ulaştırılmaktaydı. Şehir efsanesine dönüşen Ayasofya yer altı tünellerinin büyük bir kısmını da bu suyolları oluşturmaktadır (Biçkici Arıkan, 2015, s. 278-283). Dönemin en önemli su kaynakları ise Istranca Dağları ve Belgrad Ormanlarıdır. 16. yüzyılda Kanun-i Sultan Süleyman'ın Mimar Sinan'ı vazifelendirmesiyle İstanbul'un su problemi köklü olarak çözüme kavuşturuldu. Uzunluğu 46 kilometreyi bulan Kırkçeşme isale hattı, 9 yıllık bir çalışmadan sonra 1563'te tamamlanarak faaliyete girdi (Kırkçeşme Tesisleri, [t.y.], s. 153). Bu dönemde

Belgrad Ormanına toplam 7 bent inşa edildi. Bu bentlerden 4'ü İstanbul, 3'ü ise Beyoğlu cihetine su taşıdı (Tanışık, 1943, s. VI).

Şekil 15. Sarnıç, Medusa Baş ve Su Kemerli

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir; Geçmişten Günümüze Posta, 2007, s. 345).

3.16. Finüküler Sistemi ve Nostaljik Tramvay

Beyoğlu ile Karaköy arasında köprü vazifesi gören ilk modern finüküler sistemi, 1875'te hizmete açıldı. Eugene-Henri Gavand tarafından tasarlanan tünel Londra Metrosundan sonra, dünyanın ikinci metrosu olma özelliğini taşımaktadır. İstanbul'a turist olarak gelen Fransız mühendis Gavand, insanların Yüksek Kaldırım Yokuşunu çıkmakta zorlandıklarını gözlemledi ve bir proje hazırlayarak Sultan Abdülaziz'e sundu. Beyoğlu'nun hareketliliğini, Karaköy'ün ise finans ve ticaret merkezi olmasını göz önünde bulunduran Sultan Abdülaziz, tasarımı olumlu değerlendirdi ve gerekli onayı verdi. Kısa sürede inşa edilen ve %10 eğime sahip olan tünel, 626 metre uzunluğa sahiptir (Kayaoğlu, Candaş, Kocabal ve İmrak, 2014, s. 297-304). Ayrıca; İstiklal Caddesi boyunca oluşturulan yeni bir hat üzerinde, nostaljik tramvaylar da hizmet sunmaktadır.

Şekil 16. Finüküler ve Nostaljik Tramvay

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

4. KENT SOSYOLOJİSİ

Kent sosyolojisi; geleneksel toplumların, alışla gelen yaşam tarzlarının dışındaki, farklı yaşam alanlarını ve bu alanlardaki toplumsal yaşantıyı kapitalizm ve modernitenin ürünü olan modern kent dokusu ekseninde inceleyen, sosyoloji biliminin alt disiplini (Açıkgöz, 2011, s. 237). Kentsel olguları ve sosyolojik teorileri, kent yaşamının karmaşıklığıyla birlikte işleyen bu disiplin, sıralı yerleşim düzeni dışındaki toplumsal yapıyı farklı bir formda kurgular ve anlamlı bir bağını kurmaya çalışır.

Chicago Okuluna mensup Amerikalı kuramcılar 1915 ile 1925 yıllarını kapsayan dönemde ilk defa sistemli bir kent teorisi geliştirmiştir. Bu süreç içerisinde derlenen çalışmalar Robert E. Park ve Ernest W. Burgess'ın kaleme aldığı "The City" isimli eserde yayınlanmıştır. 1925'te yayınlanan bu çalışmadan sonra o güne kadar kabul gören, klasik sosyolojik yaklaşımın egemenliği artık son bulmuştur. Mevcut çalışmalar, ekolojik yaklaşım ve kentlilik kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Louis Wirth kentlilik kavramıyla, kent sosyolojisine farklı bir boyut getirmiş ve kentli olmanın getirmiş olduğu sosyo-psikolojik yükümlülüğü açıklamaya çalışmıştır. Buna göre, kentlerde yaşayan insanların çoğu, birbirini tanımadan hayatlarını öylece devam ettirmektedir. Bu nedenle Wirth çalışmalarında nüfus, büyüklük ve heterojenlik niteliklerini detaylı bir biçimde analiz etmeye çalışmıştır (Koyuncu, 2011, s. 36-40). Farklı birçok bölgeden gelen yerleşimciler ev sahipliği yapan İstanbul, dünyanın önemli metropollerinde yer almaktadır. Daha iyi bir yaşam umuduyla göç eden insanlar, zaman içerisinde kent kültürüyle yaşamayı öğrenmiştir. Bu yeni anlayış, bir takım semboller, kent sosyolojisiyle birlikte anılır hale getirmiştir. Bu nedenle; lale motifi, erguvan ağaçları, martı sesleri, yunuslar, vapur seyahatleri çay ve simit sohbetleri kent için önem arz eden sosyolojik bir olgu olarak ortaya çıkmıştır. Kent sosyolojisi bağlamında İstanbul'u terennüm eden görsel örneklemeler ise aşağıda sunulmuştur.

4.1. Lale Motifi ve Erguvan Ağacı

Türk tarihi açısından oldukça önemli bir figür olan lale çiçeği, birçok yönüyle kültürümüzü etkilemiştir. Ebced hesabında, Allah lafzının lale kelimesiyle aynı sayıya karşılık gelmesi, Arapça yazılan lale kelimesinin tersten, hilal olarak okunması, lale imgesinin tasavvufi açıdan imanı ve sıkıntılara karşı direnişi temsil etmesi, ayet süslemelerinde lale motifinin kullanılması, edebiyatta olgunlaşmanın ve yücelmenin lale sembolüyle ifade edilmesi. Yıldırım Bayezid'in lale motifli, siyah gömleğiyle savaşa gitmesi gibi birçok faktör, lale çiçeğini toplum hayatının vazgeçilmezleri arasında dâhil etmiştir (Eker, 2014, s. 25-26). Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun büyükelçisi Busbecq, 1555'te Kanun-i Sultan Süleyman'ı ziyaret etti ve bu ziyaret sırasında ilk kez gördüğü lalelerden örnekler alarak Hollanda'ya gönderdi. Kısa zamanda Avrupa'ya yayılan lale çılgınlığı, bu tarihten sonra önemli bir ekonomik enstrüman olarak ortaya çıktı (Arıkan, 1984, s. 202-206). 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu da lale çılgınlığından nasibini aldı. Gösterişin ve zenginliğin göstergesi olan lale çiçeği sarayları, kasırları, bahçeleri hatta kenar mahalleleri süsledi ve Lale Devri olarak anılan sürece kapıları açtı (Kumbar, 2018, s. 235-238). Simgesel yönüyle özel bir konuma sahip olan lale metaforu, festivallerin ve İstanbul kültürünün vazgeçilmezleri arasında ilk sıralarda yer almayı başardı.

Unutulmaya yüz tutmuş semboller arasında yer alan erguvan ağacı, İstanbul'un kent kültürüyle özdeşleşen tarihi bir metaforudur. Surların yapımını tamamlayan Contantin, 330'da şehrin açılışını gerçekleştirdi. 11 Mayıs'a rast gelen bu tarihte, şehrin etrafında bulunan yüzlerce erguvan ağacı, çiçeklerini açtı. Doğal bir açılış merasimini andıran bu hadiseden sonra, erguvan ağacı İstanbul açısından sembole dönüştü (Dursun, 2010, s. 105). Yenilenmenin ve soyluluğun simgesi olan bu ağaç, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de ilk günkü önemini korudu. İstanbul ve Bursa'yı sembolize eden bu ağaç, yüzyıllarca edebi ve sosyolojik birçok çalışmada ana tema olarak kullanıldı. Çatalca ilçesinin kent dokusunu oluşturan erguvan renkleri, caddeleri ve sokakları süslemenin yanı sıra her sene tekrarlayan festivalleriyle, bu geleneği canlı tutma çabası içerisinde (Koçak ve Gürçay, 2015, s. 36-37). Yüzyıllar boyunca Boğaziçi'nin her iki yakasını süsleyen pembe ve mor renkler, imgesel bir realite olmanın ötesinde İstanbul'a gelen baharın habercisi ve müjdecisi hükmündedir.

Şekil 17. Lale Motifi ve Erguvan Ağacı

Kaynak: (PTT Hayat, 2019, s. 87; PTT Hayat, 2020, s. 49).

4.2. Vapur, Martı, Çay ve Simit

Karşılıklı iki yarımadaı andıran İstanbul, bir yönüyle denizci kültürünün egemen olduğu sahil şehridir. 1837’de kapitülasyonlardan pay çıkaran İngiltere ve Rusya menşeli iki şirket, boğazda yolcu taşımacılığı işine başladı. Hukuki açıdan herhangi bir engellemede bulunamayan Osmanlı Yönetimi ise karşı atak geliştirerek Sultan Abdülmecid’in tahtta olduğu, 1843’te Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi’ni hizmete açtı. 1851 yılına gelindiğinde de Şirket-i Hayriye kuruldu ve boğaz ulaşımında sağlanan etkinlik daha da arttırıldı. İlk tarifeli vapur seferleri ise 1867-1872 tarihleri arasında, yolcu ve araba taşıyan 26 numaralı Suhulet ve 27 numaralı Sahilbent vapurlarıyla sağlandı (Sertkaya Doğan, 2013, s. 138-141). Kapitülasyonların kaldırılmasıyla birlikte Marmara Denizindeki ulaşım hakkı tamamen Türklere geçti. İstanbullular, şehir içi ulaşım ağının önemli bir kısmını oluşturan, deniz ulaşım hattını, günlük hayatta sıklıkla kullanmaktadır. Anadolu ve Avrupa Yakasını bir birine bağlayan bu ulaşım ağının önemli bir durağını ise Adalar oluşturmaktadır. Kent karmaşasının vazgeçilmezleri arasında yer alan deniz seyahatleri, zamanla farklı bir kültürü ortaya çıkarmıştır. Vapur düdüğüyle harekete geçen gemilere önce martılar, bir süre sonra da yunuslar eşlik etmektedir. Seyahati keyifli ve unutulmaz hale getiren kuşkusuz güverte yolculuğudur. Kısa ve eğlenceli olan bu yolculuğun vazgeçilmezleri ise çay ve simit sohbetleridir. Köprü geçişi, tüp geçit ve Marmaray alternatifine rağmen, vapur ve feribot yolculukları, ilk günkü önemini hala muhafaza eder durumdadır. Günümüzde, İstanbul ve çevresindeki deniz ulaşım hizmetini, bazı kooperatif ve şirketlerin yanı sıra dünyanın en büyük yolcu ve araç taşımacılığı yapan işletmesi İDO üstlenmiştir.

Şekil 18. Vapur, Martı, Çay ve Simit

Kaynak: (Güven Bezas, 2006, s. 345; Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir).

4.3. İstanbul Temalı Örnek Pul Tasarımları

Tarihi süreç itibariyle çok çeşitli milletlere ev sahipliği yapmış olan İstanbul, marka şehir statüsündedir. Anadolu’nun Avrupa’ya açılan penceresi olmasının yanı sıra kültürel birçok etkinliğine de ev sahipliği yapan bu coğrafya, sentez kültürün merkezi konumundadır. Tarihi öğelerle zenginleştirilmiş olan İstanbul konulu pul tasarımları, hem kentin süregelen yaşanmışlığına vurgu yapmakta hem de tanıtım ve turizm faaliyetlerini destekleyici görseller içermektedir. Sosyo-politik, iktisadi, ulusal, kültürel, sanatsal ve inançsal herhangi bir konuyu esas alan kent temalı tasarım çalışmalarında İstanbul açısından mite dönüşen simge ve sembolleri görmek mümkündür. Türk filateli tarihi açısından İstanbul’u tasvir eden tasarım çalışmaları aşağıda örneklendirilmiştir;

Şekil 19. İstanbul Temalı Tasarım Örnekleri

Kaynak: (Araştırmacının arşivinden taratılarak elde edilmiştir; Aydoğmuş, 2015, s. 71; Uygun, 2017, s. 29).

5. TARTIŞMA

Soyut kavramların somutlaştırılarak anlatılması, algılamadaki zorluğu ve sıkıcılığı büyük oranda gidermektedir (Özgen ve Pesen, 2008, s. 73). Bilgilendirme aşamasında sıkça karşılaşılan güçlük kuşkusuz, teoriye dayalı öğrenme yöntemlerinin vermiş olduğu sıkıcılıktır. İçeriğe uygun görsel kullanımı, bu tür zorlukların aşılmasında etki bir öğrenme yöntemi olarak düşünülmektedir. Çok çeşitli yönleriyle ön plana çıkan İstanbul'u sadece literatür boyutuyla değerlendirmek, mevcut sıkıcılığı bir kat daha arttırmaktan öteye gitmeyecektir. Bu nedenle, kenti farklı boyutlarıyla betimleyen görseller üzerinden bilgilendirmede bulunulmuştur.

Tanıtım ve turizm faaliyetleri bağlamında kentsel dokuyu ön plana çıkaran temel olgu, hiç kuşkusuz kentin geçmişi ve tarihi birikimidir. Uzun yıllar, birçok medeniyete başkentlik yapmış olan İstanbul, çeşitli dönemlerde, yoğun göç hadiseleriyle karşı karşıya kalmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte nüfus hareketi normal dağılım gösterirken 1950'lere gelindiğinde, standart hareketlilik bozulma eğilimine girmiştir. Anadolu'dan Marmara'ya göçün ivme kazandığı 1970'li yıllardan sonra ise kontrolsüz artış gözlenmiştir. Yaşanan göç hareketleri, geçekundu kültürünü doğurmuş ve dolayısıyla çarpık yapılaşma kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte, kent tarihi açısından önem arz eden birçok eser ya tahrip edilmiş ya da sonradan oluşturulan yapıların arkasında kalmıştır. Tarihi Yarımada başta olmak üzere Haliç, Eyüp, Beyoğlu, Üsküdar ve Kadıköy çevresinde bulunan göz hizasındaki birçok eser artık fark edilemez duruma gelmiştir. Esnaf tezgâhlarının ve derme çatma yapıların arkasında kalan birçok eser zamanla hafızalardan silinerek unutulmaya yüz tutmuştur.

Kentsel dokuyu biçimsizce değiştiren bir diğer olgu AVM ve gökdelen kurgusudur. Kültürel birikimin en tabii izlerini bünyesinde barındıran İstanbul, köklü bir mimari geçmişin ve sayısız birçok eserin ev sahipliğini yapmaktadır. Boğaziçi ve çevresi başta olmak üzere Suriçi civarında da baş gösteren yüksek katlı konut projeleri hem tabii dokuya aykırılık arz etmekte hem de taşınmaz kültür varlıklarını gölgelemektedir. Modern mimari adı altında otantik gösterilen binalar, maksimum yüzyıl geçmişi olan yapıların yanında dahi son derece eğreti durmaktadır. Toplumun, yüksek katlı yapılara ve gökdelenlere karşı duyduğu beğeni hissi ise sanıldığı aksine, gelişmişlik göstergesi olarak görülmez. Bu olgu tarihi birikimi olmayan şehirlerin kültürel yoksunluklarını perdelemek adına ürettikleri bir senaryodan ibarettir. Gelişmiş ülkelerde bulunan gökdelenler ise asıl yerleşim alanlarının dışına kurulmuş olan bölgelerde bulunmaktadır. Türkiye'ye gelen turistlerin, gördükleri eserleri kare kare fotoğraflamaları, aslında kendi ülkelerindeki taşınmaz eser yoksunluğundan ileri gelmektedir. Çünkü birçok turistin yaşadığı modern şehirlerde, bu tür yapılar ya yok denecek kadar azdır ya da kısıtlı sayıda insanın erişebileceği sınırlılıktadır.

Gelişme eğilimi gösteren ve farklı projelerle gündeme gelen İstanbul, dünyanın birçok ülkesindeki insanlara kariyer fırsatı sunan önemli bir şehirdir. Kamu yararı gözetilerek oluşturulan yol, köprü, kanal, tünel gibi projeler ve imar affı gibi yasalar, vatandaşın yaşam standardını iyileştirmeye yönelik önemli kolaylıklar içermektedir. Nüfus artışıdaki süreklilik ve göç hareketliliği de doğal olarak bu tür yapıların gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak, uygulama aşamasında, bir takım istenmeyen olumsuzluklar oluşabilmektedir. Her karışında tarihe dair yaşanmışlığı barındıran kadim kent, projelere ve ekonomik kararlara teslim edilmeyecek yetkinlikte ve kutsallıktadır. Bu yönde herhangi bir karar alındığında, yüzey araştırması ve arkeolojik kazılar için gerekli olan süreler de göz önünde bulundurulmalı ve sahada çalışan uzman araştırmacılara yasal kolaylıklar tanınmalıdır. Çünkü anlık kararlar ve çalışma kusurları, süregelen kültürel birikimi geri dönüşsüz kesintiye uğratabilir. Kentsel dokuyu doğrudan ilgilendiren, imar barışı ve imar affı düzenlemesi ise yerel yönetimlerin ve şehir planlama birimlerinin haklı direnişini boşa çıkaran bir diğer olgudur. Plansız yapılaşmayı özümsetmenin yanı sıra gayri resmi yapılara da resmiyet kazandıran bu tür uygulamalar, örüntü karmaşasını arttırmakta ve kısır bir döngü oluşturmaktadır. Mevcut yapıları lağvetmek veya yeni imar alanları oluşturmak belki de daha doğru ve isabetli bir karar olarak düşünülebilir. İstanbul'u, yaşanabilir bir kent statüsünde konumlandırarak kararlarda, kamu ve iştiraklerinin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllü arkeologların da hizmetlerine ihtiyaç duyulacağı unutulmamalıdır.

Gürültü kirliliği olarak nitelendirilen bir takım karmaşık sesler, kent sosyolojisi üzerinde negatif yönlü etki uyandırmaktadır. Bu ve benzeri olgular zamanla, kente dair sesli bir kimliğin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda İstanbul'un da kendine özgü sesli bir kimliği ortaya çıkmıştır. İstanbullular gün içerisinde; akbil cihazı, trafik lambası, esnaf çığırtsı, bisiklet zili, korna ve siren sesi gibi birçok sese maruz kalmaktadır. Ancak bunun yanı sıra sesli imza niteliğinde olan ve İstanbul ile özdeşleşen farklı bir ses kültürü de oluşmuştur. Boğaziçi'nde vapur düdüğüne martı sesleri eşlik ederken, Adalarda asıl müdavim, nal sesidir. Kumkapı'da müzisyenleri, İstiklal Caddesinde tramvay zilini, Galata'da sokak çalgıcılarını, Sirkeci'de simitçileri, Sarayburnu'nda dalgaları, Gülhane Parkında papağanları, Büyükçekmece Gölü'nde ise flamingo sesini iştirmek, işten bile değildir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Köklü bir tarihi geçmişe sahip olan İstanbul, geçen zaman diliminde çok çeşitli kültürel oluşumlara tanıklık etmiştir. Stratejik bir konuma sahip olan kent hem denizci toplumlar hem de kara toplumları tarafından etkilenmiştir. Asya kıtasından Avrupa kıtasına geçişin en tabii durağı olan bu coğrafya, farklı birçok medeniyetin doğal etkileşim alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, mevcut yaşanmışlığı ve kültürel birikimi günümüzde de hissetmek mümkündür. Boğaziçi, Marmara, Karadeniz, Adalar ve Tarihi Yarımada'dan oluşan kenti, kültürel açıdan sınıflamak gerekirse, Bunlar; Marmara'yı Karadeniz'e bağlayan hat boyunca devam eden ve görsel güzelliğiyle hafızalarda yer eden Boğaziçi kültürü. Mistik yönüyle ön plana çıkan ve kentin vazgeçilmez değeri olan Üsküdar kültürü. Kentin Anadolu'ya açılan penceresi konumunda olan ve Marmara'nın doğu kapısını oluşturan Kadıköy (Kalhkedon) kültürü. Kendine has değerler ihtiva eden ve içerdiği birikimle günümüze kadar gelmeyi başarmış olan Adalar kültürü. Tarihi Yarımada ve çevresini kuşatan belki de kentin İstanbul olarak anılmasında ölçülemez katkıları olan Suriçi kültürü. Doğu kültürü ile batı kültürü arasında köprü vazifesi gören ve çeşitli inançlara mensup olan cemiyetler açısından son derece önem arz eden Haliç (Altın boynuz) kültürü. Uzun dönemli göç hadiselerinin etkisinde şekillenen ve son derece kozmopolit bir yapı arz eden Sur dışı kültürüdür. Tarihi süreçte değişim gösteren ve zaman içerisinde özgün yapısını bulan kent, farklı coğrafyalardan gelenlerin doğal yaşam alanını oluşturmaktadır. Taşınmaz kültür varlıkları ve kent sosyolojisi üzerinden yapılan değerlendirme, kültürel bir tanımlamayı ortaya çıkarmıştır. Kentin varoluşuna işaret eden ve simgesel olarak kenti betimleyen her bir olgu ise kentin dokusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kentin dokusunu oluşturan her bir değer mütakim olarak anlamlı olduğunun kavranması gerekmektedir. İstanbul tasvirli pul tasarımı modellerinde, çalışılması gerekli görülen konulara ilişkin öneriler, aşağıda sıralanmıştır. Bunlar;

- Adalar kültürünü ve faytonları konu alan modellemelere yer verilebilir.
- İstanbul surları, burçlar ve kentin kapıları mütakim olarak resmedilebilir.
- Tarihi su kemerleri konulu çalışma yapılabilir.
- Yarımburgaz ve İnceğiz Mağaraları görsel olarak kullanılabilir.

- İstanbul'u detaylı tasvir eden çoklu pul tabakası hazırlanabilir. Tasarımdaki her bir nesneye görüntü ve ses özelliği eklenebilir.
- İstanbul'un semt kültürünü ve günümüzde kaybolan meslekleri tasvir eden tasarımlar geliştirilebilir.
- Belisarius Kulesi (Kayıp Kule) konulu bir pulun yayınlanması fayda sağlayabilir.
- Güneş saatlerini konu alan çalışmalara yer verilebilir.
- Farklı yönleriyle türbe mimarisini ele alan çalışmalar yapılabilir.

Köklü ve zengin bir birikime sahip olan İstanbul'u ciltler dolusu eserlerle dahi ifade etmek neredeyse mümkün değildir. Kent olgusunu, bütüncül bir bakış açısıyla ele alan bu çalışma, taşınmaz kültür varlıkları ve kent sosyolojisi bağlamında yürütülmüştür. Araştırmacıları, görseller üzerinden düşünmeye teşvik eden bu araştırmanın, bilimsel nitelikli çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983, 23 Temmuz). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Açıkgöz, Ö. (2011). Dünya nüfusunun yarıdan fazlasının şehirlerde yaşayacağı 21. yüzyılda, daha da revaç bulan bir sosyoloji alt disiplini olarak "şehir sosyolojisi" ve mahiyeti üzerine. *Sosyoloji Konferansları*, (26), 235-240.
- Acıgöz, Ş. (2020). Boğaz'ın incileri yalı köşk ve saraylarımız. *PTT Hayat*, 17, 1-98.
- Aktan, D. (2018, Ağustos). Tablo temalı pullar. *Pttlife*, 22, 1-128.
- Akyıldız, A. (2016). Karaköy (Galata) köprüsünü ilk kim yaptırdı? *IV. Uluslararası İstanbul Sempozyumu* (s. 887-906). İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Aladağ, H. (2010). *Kültür varlıklarının korunmasında koruma yöntemi süreci* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Altunel, A. O., Erbay, A., Şıpka, T. ve Karakaş, N. (2010). Boğaz aşan köprüler: Boğaziçi Köprüsü'nden üçüncüsüne, köprü güzergâhlarının İstanbul ormanlarına etkileri. *III. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu* (s. 244-253). Kocaeli TMMOB, Kocaeli, Türkiye.
- Anameriç, H. (2018). Filatelik materyalin nitelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 595-622.
- Angı, O. S. (2015). Ayasofya'nın yapımında kullanılan doğal taşlar ve günümüzdeki korunmuşluk durumları. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, (14), 43-57.
- Arıkan, Z. (1984). Busbeck ve Osmanlı İmparatorluğu. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 4, 197-224.
- Arslan, A. (2014). İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin turizmdeki yeri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 24-29.
- Aydın, H. (2006). Türkün ruh eseri Topkapı Sarayı. *Vakıflar Dergisi*, 8-13.
- Aydın, Ş., Eğilmez, A. H., Aydın, H., Gürbüz İ., Gürbüz, G., Albukrek, M., Küçükali, G., Kuruçayırılı, E. ve Erdem, B. (2015). İstanbul Çatalca/İnceğiz-Maltepe'deki yeraltı yapıları. *Arkeoloji ve Sanat*, 149, 115-126.
- Aydın, Ş. G. (2016). Yarımburgaz Mağarası'nda son durum. *Arkeoloji ve Sanat*, 152, 217-230.

- Aydoğmuş, N. (2015). *Bir görsel iletişim aracı olarak posta pulu tasarımının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihi değişimi ve grafik tasarım ürünü olarak incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yaşar Üniversitesi.
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji* (3. Baskı). Usak Yayınları.
- Batur, A. (2019). Beylerbeyi Sarayı kıyıda tepelere uzanan bir sahil sarayı. *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, 17, 139-161.
- Biçkici Arıkan, B. (2015). İstanbul'un tarihi su kemerleri ve suyun iletimi. 5. *Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu* (s. 275-286). TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Erzurum, Türkiye.
- Cengiz, H. (2010). İstanbul Müzeleri literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8(16), 277-332.
- Çeçen, K. (1988). *Sinan'ın yaptığı köprüler. Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı çağ ve eserleri*. 1.Cilt. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çelik Şavk, Ü. (2011). *Sorularla Evliya Çelebi insanlık tarihine yön veren 20 kişiden biri*. Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Çil, E. (2006). Bir kent okuma aracı olarak mekân dizim analizinin kuramsal ve yöntemsel tartışması. *Megaron*, 1(4), 218-233.
- Dadyan, S. (2018). *Babamın Pulları/My Father's Stamps "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Pul Hikâyeleri*, Siyah Kitap.
- Diker, H. (2015). Topkapı Sarayı Müzesi'nde güncellenmiş bir sergi mekânı: Has Oda Kutsal Emanetler Dairesi. *Yapı Dergisi*, 408, 166-173.
- Doru, G. (2017, Temmuz). Yeni pullar tedavülde. *Pttlife*, 9, 1-128.
- Dursun, H. (2010). *İstanbul'da yaşama sanatı* (9. Baskı). Timaş Yayınları.
- Eceoğlu, A. (2007). *Dolmabahçe Sarayında dört büyük salonda iç mimaride kullanılan renkler* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Eker, İ. (2014). Anadolu'da lale kültürü. *Bağbahçe Dergisi*, 54, 24-27.
- Eldem, E. (2015). Ayasofya: Kilise, Camii, abide, müze, simge. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 254, 76-85.
- Erçetin, A. (2019). Geçmişten günümüze gelişen mekân kurgusu ile Kapalıçarşı. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 9(2), 68-77. <https://doi.org/10.7456/10902100/002>
- Evren, E., Çakır, Z., Mintaş, H., Ceylan, M., Sav, M., Tuzer, M. ve Meral, D. (2012). Sultan Ahmet Camii'nde arkeojeofizik çalışmalar. *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, 4, 100-112.
- Gasımova, S. ve Ahmadov, R. (2013). Azerbaijan's first postage stamps. *İRS Cultural Heritage*, 8-11.
- Geçmişten Günümüze Posta. (2007). PTT Genel Müdürlüğü
- Göncüoğlu, S. F. (2016). *Osmanlı İstanbul'unun ilk yapıları hisarlar ve mahalleleri*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Güleç, A. (2011). Süleymaniye Camii kalemişi boyalarının analizleri. *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, 3, 113-122.
- Güngör, S. S. (2017). Tarihi Yarımada'daki Roma ve Bizans dönemi sarnıçları. *Stratejik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 37-72.
- Güven Bezaz, Y. (2006). *Haberleşme ve tarihçesi*, Türkiye Haber-İş Sendikası Yayınları.
- Han, A. (2019). Osmanlı Döneminde Yerebatan Sarnıcı ve mahallesi. *Annual of İstanbul Studies*, 81-99.
- Harvey, D. (2003). *Sosyal adalet ve şehir*. (M. Morali, Çev.), Metis Yayınları.
- İnce, M. (2017). *Pulun işlevleri ve tasarımının işleve katkısının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Işık Üniversitesi.

- İşbecer, A.D. (2004). *İstanbul'da TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığına ait tarihi saray ve kasır bahçelerinin peyzaj mimarlığı açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Kahraman Altaş, G., Özgünler, S. ve Gürdal E. (2013). İstanbul'da bulunan erken Bizans yapılarında kullanılan horasan harçların özelliklerinin incelenmesi. *Vakıf Restorasyon Yıllığı*, 6, 82-88.
- Karakuyu, M., Tezer, S. T. ve Balık, H. (2010). İstanbul'un tarihsel topoğrafyası ve literatür değerlendirmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 8(16), 33-60.
- Kayaoğlu, E., Candaş, A., Kocabal, Y. Z. ve İmrak, C. E. (2014). İstanbul'daki ilk yeraltı füniküler uygulaması tünel. *Asansör Sempozyumu ve Sergisi-Güvenlik ve Teknoloji* (s. 297-305). İzmir TMMOB, İzmir, Türkiye.
- Keskinok, H. Ç. (1988). Kentsel mekân yaklaşımlarına bir örnek: Castells. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 67-75.
- Kırkçesme Tesisleri (t.y). *Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*. 4.Cilt. İhlas Matbaacılık.
- Koçak, A. ve Gürçay, S. (2015). Soyluluk çiçeği "Erguvan"a kültürel bir inceleme. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 84, 33-44.
- Koçyiğit, F. (2014). Lale Devri çeşmelerinin karakteristik özellikleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(6), 292-326.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji kuramlarında kent. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 31-56.
- Kumbar, Ö. (2018). Lâle Devrinin lâle'si: Yazma eserler arasında bir gezinti. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 21(85), 234-255.
- Kürkçüoğlu, E. ve Ocakçı, M. (2015). Kentsel dokuda mekânsal yönelme üzerine bir algı-davranış çalışması: Kadıköy çarşı bölgesi. *Megaron*, 10(3), 365-388. <https://doi.org/10.5505/MEGARON.2015.02486>
- Mülayim, S. (2015). Belisarius Kulesi. *Sanat Tarihi Yıllığı*, (24), 79-94.
- Özdemir Mertlioğlu, S. (2021). Kapital birikim süreçleri ve kent kuramları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 184-202.
- Özen, İ. (2011).Galata köprüleri ve yeni Galata Köprüsü. *İTÜ Dergisi*, 10(4), 35-46.
- Özgen, K. ve Pesen, C. (2008). Probleme dayalı öğrenme yaklaşımı ve öğrencilerin matematiğe yönelik tutumları. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 69-83.
- Özgüven, B. (1997). *Barut ve tabya: Rönesans mimari bağlamında Fatih Sultan Mehmet kaleleri* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Özlü, Z. ve Çay, M. M. (2020). Fenerlerin deniz ulaşımındaki rolü ve Karadeniz sahillerinde kurulan fenerler. M. Okur, Ü. Köksal ve V. Aksoy (Ed.), *Geçmişten günümüze Karadeniz'de ulaşım* içinde (s. 81-114). Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- PTT Faaliyet Raporu. (2008). PTT Genel Müdürlüğü.
- Sağlam, H. S. (2020). Galata Kulesi'nin Ceneviz Dönemine yönelik bir yeniden değerlendirme. *Annual of Istanbul Studies*, 2, 53-80.
- Satıcıoğlu, H. (2020). İki kule bir efsane: Burana ve İstanbul Kız Kuleleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 49, 245-260.
- Sayın, N. ve Akbaşlı, S. (2018). İstanbul'un tarihi alanları. A. Karaman, K. Sayın ve A. Ateş (Ed.), *Türkiye'nin UNESCO değerleri ve turizm potansiyeli* içinde (s. 17-35). Eğitim Yayınevi.
- Sennett, R. (2018). *Ten ve taş batı uygarlığında beden ve şehir*. (T. Birkan, Çev.), Metis Yayınları.
- Sertkaya Doğan, Ö. (2013). İstanbul'un ulaşımında deniz yollarının yeri ve önemi. M. Bayartan (Ed.), *Prof.Dr. Süha Göney: Hayatı, eserleri, Prof.Dr Süha Göney'e armağan* içinde (s. 137-163). İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Şensoy, I. (2018a). Müze temalı pullar. *Pttlife*, 19, 1-128.
- Şensoy, I. (2018b). Baklagiller ve tarihi çeşmeler pullarda. *Pttlife*, 16, 1-128.
- Tanışık, İ. H. (1943). *İstanbul çeşmeleri*. 1.Cilt. Antikite ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları.
- Taşkın, O. (2020). *Bir Valide Sultan yapısı Mısır Çarşısı ve restorasyonu 2013-2018*. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ulutürk, B. (2010). *İstanbul'daki geç antik ve Bizans Dönemine ait dikilitaşlar'ın kent içindeki konumları ve geçirdikleri tarihsel değişim* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Uygun, E. (2017). Tarihe not düşen filatelik gelenekler. *Pttlife*, 4, 1-156.
- Vatanserver, D. (2017). Bâyezid Yangın Kulesi. *Tarih ve Uygarlık İstanbul Dergisi*, 10, 143-159.
- Yardley, C. (2015). *The representation of science and scientists on postage stamps*. ANU Pres
- Yavaş, A. (2007). Anadolu Selçuklu Köşklerinin plan tipleri üzerine tespitler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 47(1), 203-227.
- Yavuz, M. (2010). August Carl Friedrich Jasmund ve mimari faaliyetleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 21, 187-209.
- Yavuz, S. (2005). *Haydarpaşa Garı ve çevresindeki yapıların tarihsel araştırması, askeri karakol ve muhacir misafirhanesi yapılarının yeniden değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yıldız, M. (2011). Türk sivil mimarisinin en eski yapılarından Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı'nın tarihi serüveni. *Türkiyat Mecmuası*, 21(1), 395-433.
- Yılmaz, H. F. (2013). Zeyrek Kilise Camii. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44.Cilt, 377.
- Yücel, E. (1971). Büyükçekmece'de Türk eserleri. *Vakıflar Dergisi*, 9(9), 95-108.